

Jácintokkal a vízszennyeződés ellen

A Dél-Amerikában tenyésztő vízjácintokról, az eddig csak lakásdíszként alkalmazott szép zöld virágról kiderült, hogy olyan tulajdonságokkal is rendelkezik, amelyekkel méltán vonja magára a víz tisztítás problémáival foglalkozó szakemberek figyelmét. Észrevették ugyanis, hogy a melegévi vízjácint a szennyvizekben fejlődik a legszebben. A növény magába szívja a vízben előforduló szennyeződések és azokat gyökereiben halmozza fel vagy rostjai fejlesztésére használja. Ezek az észrevételek arra ösztönözték a kutatókat, hogy kísérletképpen vízjácintot telepítsenek olyan vízterületekre, amelyek a lakóházak és a gyárak lefolyói erősen szennyeznek.

Az első ilyen kísérletet Mississippi államban végezték a St. Louis öbölben, ahol több mint 6 ezer háztar-

tás szennyvize kerül. Már az első hónapok jó eredményekkel jártak. Az öbölbe telepített vízjácintok szinte teljesen megtisztították az egész öböl vizét. A további vizsgálatok azt is kimutatták, hogy a növények nem tartalmaznak vegyi hulladékokat, ásványi sókban és fémekben viszont igen gazdagok, ezért kiváló takarmánynak bizonyulnak, annál is inkább, mivel jól száríthatók és örölhetők.

A vízjácint-termesztésnek azonban sok megoldatlan kérdése van: az északi területeken való elterjesztésük legnagyobb akadálya az, hogy ezek a növények nem tűrik a hideget, ha megérkezik a tél, elfonnyadnak. Gondot okoz az is, hogy igen gyorsan szaporodnak. Egy acre területen naponta 16 tonna virág terem.

A hőmérséklet és a szellemi munka

Megállapították, hogy a hőmérséklet befolyásolja a gondolkodás helyességét. Megfejtett szellemi munkát olyan helyiségekben lehet a legeredményesebben végezni, amelyekben a hőmérséklet 19—23 Celsius-fok. Ha a hőmérséklet 26 Celsius-fok fölé emelkedik, az intenzív szellemi munka igen nehezzé válik, 29 Celsius-fok felett pedig már semmiféle hatékony szellemi munka nem végezhető.

Rombol az óceán

Az afrikai kontinens legnyugatibb pontja, a Zöldfok, ahol Dakar, Szenegál fővárosa kerül el, egyre jobban ki van téve az Atlanti-óceán viharos erejű, romboló hullámainak. Nem segítenek a betonszerkezetek és az óriási kőgátak. Szenegál térképéről már több tengerparti halászfalu eltűnt. Helyükön az Atlanti-óceán vize hullámozik.

A „levelek” visszhangja

A rendszeres tájékoztatás

Igen nagy érdeklődéssel olvastuk a Délmagyarországban barátainkkal, kollégáimmal együtt Horváth Dezső: „Levél az egyetemnek” című cikksorozatát. Nagyon időszerű kérdést vetett fel. A „melós gyermekek” orvosegyetemi helyzetével foglalkozik ugyan, de lényegében bármely egyetem vagy felsőfokú intézményen tanuló sorstársára is illik.

Több évtizedes felsőoktatási tapasztalatom alapján állíthatom, hogy a fizikai dolgozó gyermeke mind a felvitelre előkészítés terén, mind a felsőfokú tanulmányai végzésénél maximum segítséget kap, s ha ráteremt a pályára, s kellő szorgalma megvan, feltétlenül megszerzi a diplomát. A tanulmányok során nyújtott többoldali segítség a hivatalosan „hátrányos helyzetűnek” nevezett gyermekek részére olyan méretű, hogy ezt számosan közülük önértéküket sértőnek találják.

Véleményem szerint a cikksorozat jelentősége nem abban van, hogy a melós gyermekeknek nagyobb segítségére hívja fel az illetékesek figyelmét, hanem éppen abban, hogy rámutatott a munkásszülők alapos és talán azt is mondhatjuk, rendszeres tájékoztatásának szükségességére, gyermekük egyetemi és főiskolai helyzetének minden vonatkozását illetően. A cikksorozat második és harmadik részében megszólaltatott tanulótársak világosan utaltak arra, hogy néhány társuk — s ilyeneknek vélik a levelekben szereplő szülők gyermekei is — helytelen tájékoztatást nyújtanak szüleiknek egyes oktatási „kivételéseiről”, sőt egyetemi tanulmányaik költésgeiről is. A mi tapasztalatunk is az, hogy főleg az elkenyvezetett gyermekek, fogalmazzuk így: a túl nagy áldozatot vállaló szülők gyermekei verik feleslegesen nagy kiadásba szüleiket, akik nem tudják, hogy gyermekük az ezer forintos albérlet helyett annak negyedéért kaphatna nagyon korszerű, minden normális igényt kielégítő kollégiumi szállást, s a menzán olcsó étkezést. Sok szülő nem tudja — amint a cikksorozatban is olvasható —, hogy egyik-másik gyermek a középiskolai, az otthoni állandó tanulási felügyeletől megszabadulva, a nagy egyéni szabadságtól szinte megreszégülve, nem tanul évközben, sőt az előadások látogatását is elha-

nyagolja. Természetesen a félélvégi rövid vizsgaidőszakban nem képes a mulasztásokat megfelelően pótolni. Így nem a tanár, a vizsgáztató, hanem a felkészületlen vizsgázó buktatja meg saját magát. De talán felesleges volna ismételtetni a cikksorozatban megszólaltatott diáktársak vallomásait, vagy azokat még számtalan példával kiegészíteni. Ha mindezeket a leveleket fró édesanyák tudták volna, egészen biztosan másképpen fogalmaznak, s nem egyoldalúan az egyetemre, a tanárookra panaszkodnának.

Minden egyetemen és felsőoktatási intézményben vannak patronáló tanárok, KISZ-alegyszervezetek tanulmányi feladatok, akik figyelemmel kísérik — ez külön kijelölt feladatok — a hátrányos helyzetűek tanulmányait, s ezek sikertelenségei esetén, különösen ha ez nem a hallgató hibájából állt elő (érteve itt a szorgalomhiányt, ha-

nyagságot) segítik, korreptálják őket, átveszik velük a tananyag nehezebb részeit.

A cikksorozat bevezető „levelei” azt mutatják, hogy — néhány felsőfokú, főleg pedagógusképző intézetben már alkalmazott módon — azon munkásszülőket, akiknek akár az egyetem vagy főiskola székhelyétől távoli lakóhelyük, akár nagyarányú elfoglaltságuk, vagy más ok miatt nincs módjuk gyermeküket megfelelő időközökben meglátogatni, ellenőrizni (amelyre még nagyon sok „egyetemi polgárnak” tovább is szüksége van), a KISZ-szervezetnek vagy a patronáló tanároknak értesíteniük kell gyermekük tanulmányi helyzetéről, mert csak így előzhető meg az egyoldalú tájékoztatás, s így valósítható meg a dr. Zsámbéki László ny. óvónképzési intézeti igazgatóhelyettes

Dr. Zsámbéki László ny. óvónképzési intézeti igazgatóhelyettes

Pompejt is felülmúlja

Oplonti kincsei

Pontosan 1888 éve nyoma vesztett egy gazdag városkának. Oplonti volt a neve. Az időszámításunk utáni 79. év augusztus 24. napján eltűnt a Vezuv láva- és hamurétegei alatt. A szomszédos helyiségekben, a világhírű Pompejben és Herculaneumban immár 200 éve végeznek ásatásokat, Oplontiban azonban csupán tíz éve merült először a földre a régészek ásója. Az elmúlt évtizedben olyan kincsek kerültek napvilágra, amelyek gazdság és szépség tekintetében a pompeji leletet is túlszárnyalják.

Régóta tudják már, hogy Oplonti létezett. Késő római kori katonai térképek középkori másolatain nagyobbak tűntették fel a várost, mint például Pompej. Alfonso de Franciscis professzor, az ásatások vezetője megtalálta Oplonti nevéét ezen a térképen, és keresni is kezdte a mai Torre Annunziata városban, nem messze Nápolytól. Kiderült, hogy Oplonti pontosan a modern város sűrűn beépült központja alatt nyugszik — nem könnyű kiinduló helyzet egy régész számára.

Egész Itáliában nem ástak ki még olyan nagy és gyönyörű luxusvillát, mint itt. Eddig több ezer négyzetméterét tárta fel a régészcsoport. Az 56 méter hosszú, 30 méter széles római villa (külső falai eredetileg négy méter magasak voltak) hat méter vastagságú láva- és hamuréteg alatt fekszik. A klasszikus stílusú épület központjában

10x15 méter méretű atriolum van, kettős oszlopsorral az egyik végén. Csaknem valamennyi belső falat freskók, festmények borították. Mintha éppen most festették volna egyiküket-másikukat. Oszlopokat, ajtókat, vázákat, virágfüzérek, pávákat ábrázolnak térszempontjában.

Oplontiban csak gazdag emberek élhettek. Itt nem voltak szatócsok, kézművesek, utcalányok, mint egykor Pompejben, ahol létezésük oly sok bizonyítékát találták meg.

Meglepetésre halottakat sem találtak Oplontiban. Ennek az a valószínű oka, hogy Oplonti egészen közel fekszik a tengerhez, és az ott élt gazdag családoknak sok hajójuk, csónakjuk volt. Röviddel a Vezuv kitérése után urak és rabszolgák a tengerre szálltak — és megmenekültek.

Pompejben és Herculaneumban viszont számos temetőt találtak. Egyszerű em-

Csáky-rehabilitáció

Ha visszatekintünk Csáky József (1888—1971) küzdelmekkel teli életútjára, elmondhatjuk, hogy 1908-ban Szegedről elkerülve meghódította a művészet világát és Európa-szerte ismert, jelentős szobrászá lett. „Emlékek a modern művészet nagy évtizedéből” (1904—1914) című memoárja, Csáky pályájának első szakaszát, a Párizsban működő fiatal, szegedi születésű szobrász biztató eredményeit öleli fel.

Amint Csáky memoárjának szelvényében olvashatjuk „... a második világháború után mégis a hallgatás összeesküvése” vette körül Csákyt — ahogy halála alkalmából egy francia újságíró kifejezte: — *Elvesztette műkereskedelmi kapcsolatait, állami megbízásokat nem kapott és arra sem volt lehetősége, hogy gipszfiguráit kőbe faragja vagy bronzba öntesse. Szegényen és elhagyottan élt műtermében, de utolsó napjait dolgozott szobráin, tervein, emlékiratán.*

A műtörténetírás tudományos igényű tárgyilagossága megköveteli, hogy a nagy mesterek életpályájának ne csak a felfelé ívelő — úgy mond a látványos és főleg hálás — szakaszt tartjuk számon, s mindent kizáróan csak ezt méltassuk. Az emberi-művészi teljesség bemutatására való törekvés azt diktálja, hogy nem szabad elfeledkeznünk arról a záróakkordról sem, amely egy nyolcvanhárom éves megélt nagy művész, Csáky József életének utolsó évtizedében — vagyis 1961—1971 között — lejárat. Jóllehet, hogy a művészet egén egy régebben fényesen ragyogó csillag

fénytörése lehangolóvá tesz bennünket. De hálátlanság lenne megkímélni magunkat ettől a rossz érzéstől azzal, hogy egyszerűen nem törődünk emberi sorsának olykor tragikus alakuló végkifejletével. Vagyis, hogy közömbösek legyünk például a Szegedről Párizsba szakadt Csákyra a megrendítő harcával szemben, mellyel az idős mester — a reá súlyosodó betegség és szegénység, feledés és magányosság ellenére is — a számára életet és értelmet nyújtó aktív alkotóművészetért, az utolsó lehetőséig küzdött.

Csáky József életét záró tíz esztendejének érzékeltetését egy bővebb terjedelmű tanulmányban szeretném fel-

dolgozni. Ezt a munkát egyrészt az 1964 őszi nála tett párizsi látogatásom élményei és feljegyzései alapján kísérlem megoldani. Másrészt, és főleg azokat az általa hozzám írt leveleit fogom felhasználni, melyeket Csáky 1961—1970 között Párizsból küldött Szegedre nekem. Ebben a több mint nyolcvan darab-ból álló levélgyűjteményben az idős mester — olykor hosszú oldalakon keresztül — írt a párizsi, illetve nemzetközi művészeti események, múgyjuttók és múzeumok vele kapcsolatos viszonyáról, továbbá az egyre gyöngülő erejétől tellően, de lankadatlan akaratával létrehozott újabb alkotásairól, s végül őszintén szóló hétköznapijainak eseménytelen szürkeségéről, a magára hagyatottság érzésének nem titkolt fájdalomáról is. E levélgyűjteményből akár néhány részletet is ismertetni természetesen nem sokat jelentene, mert ezeknek az írásoknak zárt összefüggéséből csak önkényesen ragadnánk ki olyan momentumokat, melyek így önmagukban, izoláltan elvesztenék az egészhez kötődő mélyebb értelmüket.

Csáky művészeti rehabilitációja, a mester 1971 tavaszán bekövetkezett halála után nem váratott túl sokáig magára. Amint a Műgyűjtő 1974. 1. száma hírül adta, Csáky József emlékének a párizsi „Dépot 15” nevű galériában áldozott, amely 1973 őszén hatvan szobrot és száz rajtot mutatott be tőle. A kiállítás egyidőben értékes dokumentációs anyaggal ellátott monográfiát is jelentettek meg róla. Az Elet és Irodalom 1974. 2. száma szintén foglalkozott Csáky sikeres párizsi kiállításával. Többek között szövege, hogy „... a műkritikusok emlékeztetnek Csáky József nagy szerepére a kubista művészet hőskorában, amidőn méltó küzdőtársa volt Picassónak, Archipenko-nak és Laurensnek.” A Quinzaine Littéraire című folyóiratban Régine Cathelin-Simonet ezt írja: „Ez a művész, akit az őt befogadó ország méltatlanul nem ismert és akit hagytott 1971. május 1-én nyomorúságban meghalni, megérdemli azokat az erőfeszítéseket, amelyeket Donald Karsham folytat rehabilitációja érdekében.”

Nyilvánvaló, hogy a magunk részéről ehhez a Párizsban elindított Csáky-rehabilitációhoz szeretnénk a szóban forgó levelek, pontosabban válogatott levélrészletek közrebecsátával hozzájárulni. A számomra lelejtethetetlen emlékü mesternek ezek az utolsó tíz évét tükrözőtő tekintélyes mennyiségű levelei kétségtelenül vallomásértékűek, tehát a leghitelesebb Csáky-dokumentumoknak tekinthetők. E levélgyűjtemény híven bizonyítja a modern szobrászat történetében jelentős helyet megillető Csáky-életpálya zárhozható legmélyebb emberi és művészi megnyilatkozásait.

Szeles Zoltán

A Vénusz is kősvatag

A tudósok azokból a képek közül, amelyeket a szovjet Vénusz 9 és Vénusz 10 űrszondák 1975 októberében a bolygó felszínéről a Földre közvetítettek, arra következtetnek, hogy nemcsak a Mars, hanem a Vénusz is, második szomszédunk, egyetlen nagy kősvatag.

A texasi Houstonban megtartott VIII. tudományos holdkonferencián a kutatók megmagyarázták azt a két fényképet, amelyet az űr-

szondák felvettek, mielőtt a bolygó hőmérséklete (ke-reken 450 fokos) elpusztította őket.

Az egyik kép, amely egy síkságon készült, legömbölyített köveket mutat, amelyekről úgy tűnik, mintha időjárás tényezők csiszolták volna le őket. Feltehetőleg valami bazaltjellegű kőzetből van szó. Mindaddig nem tisztázott az a kérdés, hogy a kövek a fényképekken miért vettek éles árnyékot. A Vénuszt olyan sűrű, felhős légkör övezi, hogy felszíne a Földről nem figyelhető meg, és a kutatók számításai szerint a Vénusz felszínéről a Nap sem látható közvetlenül.

Mesterhegedűk

Tizenöt évig tartó kutatások után a szovjet szakemberek olyan új technológiát fejlesztettek ki, amelyvel eredményesen tudják „öregíteni” a faanyagot. Ezáltal a hangversenyhegedűket, amelyek készítéséhez eddig csak érett és évtizedeken át szárított fát használtak, most friss faanyagból is elő tudják állítani. Az új eljárással készült hegedűk hangjukat tekintve teljesen hasonlóak a régi mesterhegedűkhöz.

Idejében a vesebajok ellen

A vesebetegségek korai felderítésére és a gyógyítás idejében való elkezdésére igen nagy gondot fordítanak az NDK-ban. A gyermekek körében évente mintegy ötezer vesemegbetegedést észlelnek. A betegség helyes diagnosztizálására és a gyógy módra is rendkívül nagy súlyt helyeznek.

Az NDK-ban hozták létre először a KGST-országok közül gyermekek részére a művese-, másnéven dialízis-állomást. Ezzel az egyik

berlini klinikán kizárólag a krónikus vesebetegségben szenvedő gyermekeket kezelik. A közeljövőben adják át rendelkezésükre a rostokli és a lipselei gyermek-klinika műveseállomását. A veseátültetés három központja: Berlin, Halle és Rostock.

A veseátültetésben is jelentős eredményt értek el az NDK orvosai, s a kutatókora továbbra is nagy figyelmet és anyagi eszközöket fordítanak. (BUDAPRESS—PANORAMA).